

ליום ולילה' (ראה לקמן פט, א ותוס' שם ד"ה דאילו), או ש'ליום ולילה' הכוונה לסוף זמן האכילה, דהיינו שנאכל עד לאחר יום ולילה (ע"פ ריב"ן [המובא בקובץ שיטות קמאין] וצל"ח, וראה תוס' רא"ש ברכות ט, א). ולדעה שהפסח נאכל רק עד חצות (ראה לקמן קכ, ב), אף החגיגה נאכלת לדעת בן תימא רק עד חצות (רמב"ן ויקרא ז, טו).

וְחִגִּיתָ אֲרֶבֶּעָ עֶשֶׂר יוֹצֵא בָּהּ מִשּׁוֹם שְׂמֻחָה – אם עיכבה עד למחר ושחטה, יוצא בה ידי חובתו להקריב שלמי שמחה (רש"י). וכמבואר בגמ' להלן (עא, א), שאי אפשר לומר שנשחטה בערב הפסח ואכלה ביום טוב, כי לדעת בן תימא שחגיגת ארבעה עשר אינה נאכלת אלא ליום ולילה, אם נשחטה בערב הפסח, אם כן בבוקר יום טוב ראשון היא נפסלת בלינה, ואינו יכול לצאת בה משום שמחה.

כִּי אֶקְשִׁיָּה רַחֲמָנָא לְפָסַח לְלִינָה. ואף שאיסור לינה בחגיגה אינו 'היקש' אלא כתוב מפורש (שמות לד, כה) 'ולא ילין וגו' זבח חג' – זה חגיגה, מכל מקום סוברת כאן הגמ' שהכתוב עוסק רק בחלב הקרבן, שאותו אין להלין, ואילו האיסור להלין את בשר הקרבן הוא 'היקש' מפסח [ולמסקנת הגמ' שלדעת בן תימא שווה החגיגה לפסח בכל הדינים, ממה שהתורה לא כתבה מפורש חלב, מוכח שהכתוב עוסק אף בבשר הקרבן] (צל"ח).

וְאִינָהּ נֶאֱכָלֶת אֶלָּא לְמַנּוּיָהּ, אך יכולות החבורה של הפסח והחבורה של החגיגה להיות חבורות שונות (מנחת שלמה).

יֵשׁ בָּהּ מִשּׁוֹם שְׂבִירַת עֶצֶם, ולדעת הירושלמי שהפסח נאכל על השובע משום חשש שבירת עצם [ראה לעיל (ד"ה חגיגה)], החגיגה אינה צריכה להיאכל על השובע, כי רק בפסח שהוא בן שנה ועצמותיו רכות חוששים לשבירת עצם (תוס' לקמן קכ, א ד"ה מפטיין, וראה מקדש דוד קונטרס מעניי קדשים ה, ד). ואמנם לדעת בן תימא גם החגיגה באה בת שנתה ועצמותיה רכות, אך אין בה חשש שבירת עצם, כי אין החשש שמא מתוך הרעב ישכח וישבור עצם, אלא שכיון שהוא כבוד לצאת משולחן רבו כשהוא שֹׁבֵעַ (ראה מנחות כא, ב, שאף מנחות צריכות להיאכל על השובע מחמת טעם זה, אף שאין בהן חשש שבירת עצם), ירצה לאכול את כל הבשר, ומתוך כך יבוא לשבור עצם, ובחגיגה כיון שאכילת הפסח עדיין לפניו, ואינו עומד לצאת משולחן רבו, אין חשש שירצה לאכול את כל הבשר עד כדי שישבור עצם (מעיל צדקה ו, צוין בגליון הש"ס על תוס' לקמן שם, וראה צ"ח כאן ושם).

שׁוֹחֵט בָּהּ מִיד, ומדובר בסכין שאין בה סימן, ולכן יכול לשחוט בה מיד ואינו צריך להכריז עליה משום השבת אבידה. או שמדובר שמצאה בשעת הרגל בירושלים, זמן שהרבים מצויים בה, ולכן הבעלים מתייאשים מאבידתם אפילו אם יש בה סימן [כמבואר בב"מ (כד, א), לדעת רבי שמעון בן אלעזר, ראה שם שהסתפקו האם הלכה כמותו בדיו זה] (מקדש דוד יד, ב).

שׁוֹנָה וּמִטְבִּיל, ואף שיתכן ובעליה כבר הטבילוהו, חוזר ומטביל פעם נוספת מספק (רש"י; רמב"ם פיהמ"ש שקלים ח, ג; ראב"ד אבות הטומאות יג, ו), ואף שמן הסתם הטבילוהו לצורך מחו, הרגילות היתה לטבול את הטעון הערב שמש רק סמוך לשקיעה, מחשש שאם יטבילוהו מוקדם יטמא שוב, ולכן אם מצאה קודם לכן יש להסתפק אם הטבילוהו (מאירי). ואין לחשוש שמא היא טמאה בטומאת מת ותצטרך גם הזאה נוספת, כי זהו ספק ספיקא, שמא היא טהורה, ואף אם היא טמאה, שמא בשאר טומאות שאינן צריכות הזאה (כסף משנה שם). ויש סוברים, שאפילו אם

לֹא חוֹבָה הִיא – אין חגיגת ארבעה עשר מצוה מן התורה, אלא מדרבנן כדי שהפסח יאכל על השובע (תוס', המוכיחים שאמנם התנא של משנתו סובר שאינו מן התורה, אך ישנם תנאים הסוברים שהוא מן התורה, וראה מה שכתבנו להלן עא, ב ד"ה לימד). ויש סוברים שהיא מצוה מן התורה, אך לא חובה אלא רשות [כדוגמת מצות אכילת מצה במשך חג הפסח מלבד ליל ראשון] (מאירי; רמב"ם קרבן פסח י, יב-יג, ע"פ מהר"י קורקוס שם, ולחם משנה חגיגה ב, י, וראה תוס' הרשב"א משאנץ).

חִגִּיגָה הֵבֵאָה עִם הַפֶּסַח נֶאֱכָלֶת תַּחֲלִילָה, כְּדִי שִׁיֵּהָא פֶּסַח נֶאֱכָל עַל הַשֹּׁבֵעַ – שיהיו נהנים באכילתו ותיחשב להן (רש"י), והוא דין בכל הקרבנות, שצריכים להיאכל על השובע בדרך גדולה וכבוד כדרך המלכים, וכפי שלומדת הגמ' בחולין (קלב, ב) ממה שנאמר (במדבר יח, ח) 'לך נתתים למשחה' – לגדולה, כדרך שהמלכים אוכלים (ע"פ רש"י לקמן פו, א, ובתמורה כג, א, וראה רש"י דברים טז, ב, רשב"ם לקמן קט, ב, ותוס' קכ, א ד"ה מפטיין). אלא שבשאר קרבנות [כגון בשלמים ובתודה] נוהג דין זה רק באכילת הכהנים ולא באכילת בעלים, ואילו בפסח התחדש שאף הבעלים צריכים לאוכלו על השובע, לפי שצריך אכילה בדרך חירות (הערות הגר"ש אלישיב, וראה תוס' הרשב"א משאנץ שהראה מקור לדין אכילת הפסח על השובע מדברי המכילתא). ויש שכתב, שבשאר קרבנות אין דין זה נוהג באכילת בעלים משום שאינם מצווים על אכילת קדשים, מה שאין כן בפסח שהם מצווים על אכילתו (חי' הגר"ח [סטנסי] אות כה, לשיטת הרמב"ם שאין הבעלים מצווים באכילת קדשים, ראה ביאורנו לעיל נט, א ד"ה אף).

ויש סוברים, ש'הפסח נאכל על השובע' הוא גזירה דרבנן, שאם יאכל את הפסח כשהוא רעב, יש לחוש שבאכילתו את הבשר שסביב העצם הוא יבוא לידי שבירתה, ויעבור על הלאו של 'ועצם לא תשברו בו' (ירושלמי, ע"פ תוס' כאן ולקמן קכ, א ד"ה מפטיין, ורמב"ן במלחמות לקמן קט, ב, וראה ביאורנו להלן ד"ה יש בה). ופסח שני שאסור אף הוא בשבירת עצם, הטעם שאין מביאים עמו חגיגה, משום שמקריביו מועטים, ופסח הבא במרובה אין מביאים חגיגה עמו (דבר שמואל).

ואמנם כדי שיאכל הפסח על השובע ניתן היה לאכול גם בשר חולין תחילה, אלא שחששו שיתרשלו באכילתו, מה שאין כן בקרבן חגיגה שיש מצוה באכילתו, אין חשש שיתרשלו (דבר שמואל תניא).

בֶּן תִּימָא אוֹמֵר חִגִּיגָה הֵבֵאָה עִם הַפֶּסַח הֵרִי הִיא פֶּסַח, ולדעתו מקריבים אותה גם בשבת ובטומאה (תוס' כאן, ולהלן ע"ב ד"ה מאי טעמא). ומה שהגמ' הוכיחה שמשנתנו אינה כבן תימא מהסיפא של המשנה האומרת 'ונאכלת לשני ימים' ואילו לבן תימא נאכלת יום ולילה, ולא הוכיחה מהרישא האומרת 'אימתי מביא חגיגה עמו בזמן שהוא בא בחול בטהרה' וכו', משום שכן תימא אמר את דינו בענין אכילת יום ולילה (מנחת שלמה, וראה צ"ח). ויש סוברים שאפילו לבן תימא שהיא מן התורה, מכל מקום אינה אלא רשות, ועל כן אינה דוחה שבת וטומאה (תוס' לעיל נט, ב ד"ה בארבעה, וראה מהר"א כאן שהקשה שסתור תוס' את דבריהם; וראה עוד רמב"ם חגיגה ב, י ונושאי כלים שם).

וְאִינָהּ נֶאֱכָלֶת אֶלָּא לְיוֹם וְלָלַיָּהּ, וכיון שדין חגיגת ארבעה עשר כדין הפסח, כשם שהוא נאכל רק בלילה, אף החגיגה נאכלת רק בלילה, ו'יום ולילה' לאו דוקא [וכן מצינו בפסח עצמו לשון 'נאכל